

Győri Ítéltábla

Az ügy száma:

Pf.III.20.076/2024/6/I.

Az I. r. felperes:

Felperes1 (Cím2.)

A II. r. felperes:

Felperes2 (cím3)

A III. r. felperes:

Felperes3 (Cím4)

A IV. r. felperes:

Felperes4 (Cím5)

Az V. r. felperes:

Felperes5 (cím6)

Az I-V. r. felperések jogi képviselője:

dr. Rákosfalvy Zoltán ügyvéd (cím11)

Az alperes:

Alperes1 (cím1)

Az alperes jogi képviselője:

dr. Baros Attila Zoltán ügyvéd (Cím12)

A per tárgya:

végrendelet érvénytelensége

Az elsőfokú bíróság és fellebbezett határozatának száma:

Győri Törvényszék 18.P.20.289/2022/67. számú ítélete

A fellebbező és a fellebbezés sorszáma:

alperes 68. és 70. sorszámú beadványa

Ítélet

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatja és a keresetet elutasítja.

Az I., a IV. és V.r. felpereseket személyenként 405.000 (négy százöttezer) forint, a II.r. felperest 3.237.000 (három millió-kettő százharminchétezer) forint, a III.r. felperest 43.800 (negyvenháromezer-nyolcszáz) forint együttes első- és másodfokú perköltség 15 napon belüli megfizetésére kötelezi az alperes javára.

Az I., a IV. és V.r. felpereseket személyenként 225.000 (kettő százhuszonöttezer) forint, a II.r. felperest 1.800.000 (egy millió-nyolcszáz ezer) forint, a III.r. felperest 25.000 (huszonöttezer) forint feljegyzett fellebbezési eljárási illeték állam javára való megfizetésére kötelezi.

Tájékoztatja az ítéltábla a feleket, hogy az állam javára fizetendő eljárási illetéket a fizetésre kötelezett fél az adó- és vámhatóság 10032000-01070044-09060018 számú illetékbevételi számlájára a jelen ítélet jogerőre emelkedésétől számított 60 napon belül köteles megfizetni. Az illeték megfizetése során az illetékfizetési kötelezettséget tartalmazó jogerős bírósági határozatot hozó bíróság megnevezését, a bírósági ügyszámot, valamint a fizetésre kötelezett adóazonosító jelét közleményként fel kell tüntetni.

Az ítélettel szemben nincs helye fellebbezésnek.

Indokolás

A felülbírálat alapjául szolgáló tényállás

[1] Néhai személy1 (a továbbiakban: örökhagyó) 2021. szeptember 15-én végintézkedés hátrahagyása mellett elhunyt. A 2019. december 3-án kelt végrendeletében a felpereseket jelölte meg örököséül. A keresettel támadott 2021. július 22-én kelt végrendeletében a korábbi végrendeletet visszavonta és az alperest nevezte meg örököséül. Hagyatéki eljárása közjegyző1 közjegyző előtt folyik, a hagyaték átadására még nem került sor.

[2] Az örökhagyó 2018-tól rendszeres orvosi kezelésben részesült: 2018. április 17-én CT, 2020. szeptember 28-án koponya MR vizsgálatot végeztek. 2018. áprilisában és 2019. márciusában kardiológiai vizsgálata történt, majd 2019. áprilisában kórházi belgyógyászati osztályon kezelték. A 2018. december 20-i neurológia vizsgálat enyhe kognitív zavart és induló Alzheimer demenciát jelzett, majd a 2019. áprilisi belgyógyászati kezelés során a neurológiai vizsgálat ismét enyhe kognitív zavart állapított meg.

[3] 2020. szeptember 1-jén az örökhagyó feledékenység miatt neurológiai vizsgálatra jelentkezett, amely „demencia Alzheimer-betegségben késői kezdettel” és korai kezdetű Alzheimer kórt diagnosztizált, valamint a gépjárművezetést nem javasolta. A 2020. szeptember 4-i újabb neurológiai vizsgálat megállapította, hogy a mentális hanyatlás romlott, gondolkodása lassabb, memóriája rosszabb, térbeli tájékozódása jó, de a számolás, szövegjegyzés, időbeli tájékozódás romlott. A 2020. október 5-i neurológia vizsgálat ugyanezt állapította meg azzal, hogy Alzheimer kórt, közép-súlyos demenciát véleményezett. 2021. január 19-én a szakorvos receptet írt számára „demencia Alzheimer-betegségben, késői kezdettel” diagnózisra és ismét Alzheimer kórt és közép-súlyos demenciát rögzített.

[4] 2021. július 13-án az örökhagyó ismételten neurológiai szakrendelésen jelent meg feledékenység romlás miatt. Ez esetben is „demencia Alzheimer-betegségben, késői kezdettel” diagnózis szerepelt a vizsgálati lapon és a gépjárművezetést ismét nem javasolta.

[5] 2021. augusztus 12-én az örökhagyó pszichiátriai vizsgálatra jelentkezett. A „vélemény” szerint maga kérte pszichés állapotának megállapítását, mert vagyonáról végrendelkezni akar. A pszichiáter a néhai elmondását rögzítette a vele történt beszélgetés eredményeként, egyéb vizsgálatra nem került sor. A pszichiáter megállapította, hogy az örökhagyó éber, orientált, felfogása megtartott, gondolkodása alakilag ép, téves eszme, hallucináció kizárható, környezetéről, a világról teljes mértékben tájékozott, memóriájában durva eltérés nincs, realitásérzéke megtartott. Véleménye szerint korának megfelelő szellemi enyhe leépülési jeleken kívül egyéb kóros pszichés eltérés nem észlelhető, teljes mértékben beszámítható.

[6] Az örökhagyót 2021. szeptember 11-én szállította mentő hozzátartozója kérésére a település1-i kórház belgyógyászatára, ahol szeptember 15-én meghalt. Halálát ismeretlen eredetű belső vérzés következtében kialakult shokkos állapot, keringés összeomlást követő szíveállás okozta.

[7] Az örökhagyónak a végrendelet aláírásának időpontjában általánosan nagy mértékben és tartósan csökkent volt a belátási képessége, az örökléssel kapcsolatban teljes mértékben korlátozott volt, nem volt e körben beszámítási képessége, a végrendelkezés kapcsán nem volt belátási képessége, nem volt tisztában azzal, hogy mit tesz, mit ír alá.

Kereset

[8] A felperesek keresetükben annak megállapítását kérték, hogy az örökhagyó 2021. július 22-én kelt végrendelete érvénytelen, mert a végrendelet aláírásakor cselekvőképtelen, akaratának érvényesítésére képtelen állapotban volt.

[9] A keresetüket a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:9.§-ára alapították. A keresetlevélhez bizonyítékként csatolták a szakértő4 igazságügyi szakértő magánszakértői véleményét (a továbbiakban: magánszakértői vélemény), mely szerint az orvosi dokumentáció alapján a 2021. július 22-én történt jognyilatkozat megtételéhez szükséges belátási képességgel az örökhagyó nagy valószínűséggel nem rendelkezett. Indítványozták a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 302. § (1) bekezdése alapján magánszakértői vélemény benyújtásának engedélyezését azon szakkérdés bizonyítására, hogy az örökhagyó beszámítási, végrendelkezési képességének hiánya megállapítható-e. Indítványozták az örökhagyó halála előtt 2-3 nappal a kórházban készült DVD felvétel benyújtását a kommunikációra képtelen állapot igazolására. A kereset ténybeli alapjaként arra hivatkoztak, hogy az örökhagyó halála előtt pár évvel – majd a halál előtt 1 évvel nagyobb mértékben – észlelték szellemi képességei romlását, sok dolgot ismételgetett, sokat beszélt a végrendelkezésről. Elbutulásban szenvedett, amely hosszú évek alatt kialakuló betegség. Mentális zavara 2018. december 20-tól egyértelműen követhető. A mentális zavar az ítéletalkotási képességet lerontja, így a beteg a megfelelő döntés meghozatalára, illetve azok reális következményeinek felmérésére nem képes. Az örökhagyó a 2021. július 22-én történt jognyilatkozata megtételéhez szükséges belátási képességgel nagy valószínűséggel nem rendelkezett, így a végrendelet akarat hiában szenved és érvénytelen.

Ellenkérelem

[10] Az alperes a kereset elutasítását kérte.

[11] Vitatta, hogy az örökhagyó cselekvőképtelen állapotban volt. Álláspontja szerint az örökhagyó életkorának megfelelő szellemi és mentális állapotban volt a végrendelet keletkezése idején, a végrendelet érvényes, azt az örökhagyó teljes elméleti képességei birtokában tette. Utalt a Kúria Pfv.I.20.271/2019/7., Pfv.I.20.907/2013/4., Pfv.I.22.236/2017/3., Pfv.VI.20.606/2009/5. számú eseti döntéseire. A felperesek által csatolt magánszakértői véleményt aggályosnak tartotta, kérte kirekeszteni. Arra hivatkozott, hogy az nem felel meg a Pp. 303.§ (2) bekezdés a)-c) pontjaiban írtaknak, ami nem orvosolható mulasztás, ezért kérte a benyújtás engedélyezése iránti kérelem elutasítását.

[12] Előadása szerint az örökhagyót 1977. óta ismeri, egy munkahelyen dolgoztak, elhunyt feleségével barátnők voltak és az örökhagyóval napi szintű kapcsolata volt, segítette a háztartásban. Az örökhagyónak a II. r. felperesen kívül – az örökhagyó feleségének halála után – nem volt igazán kapcsolata a többi felperessel, a II. r. felperessel pedig vitái voltak. A néhai szellemi állapota haláláig megfelelő volt, jó társalgó volt. Rendszeresen járt neurológushoz, mert zavarta, ha valami nem jutott eszébe. Kezdődő demenciát és Alzheimer

kórt vélelmeztek nála, de az nem volt az életvezetését befolyásoló súlyú. Halála előtt két-három héttel még maga intézte ügyeit, barátait látogatta, postára ment, gépkocsit vezetett.

Az alperes annak bizonyítására, hogy az örökhagyónak a végrendelet megtételekor és akörülí időben nem volt aggályos a szellemi állapota bizonyítéként csatolta a 2021. augusztus 12-én kelt, szakértő pszichiáter által az örökhagyó kérésére készített szakvéleményt, valamint indítványozta tanúkénti meghallgatását. Kérte továbbá tanúként meghallgatni e körben az örökhagyóval közeli kapcsolatban állt tanú1et, tanú2et, tanú3t, tanú4t, valamint a végrendeleti tanúkat tanú5t és tanú6ot.

Az elsőfokú bíróság döntése és indokai

[13] Az elsőfokú bíróság megállapította az örökhagyó 2021. július 22-én kelt végrendeletének a felperesek és az alperes egymás közti viszonylatában való érvénytelenségét és erről a hagyatéki eljárást intéző közjegyzőt értesíteni rendelte. Kötelezte az alperest az I. r. felperesnek 1.726.060 Ft, a II. r. felperesnek 1.765.300 Ft, a III. r. felperesnek 12.700 Ft, a IV. r. és V. r. felpereseknek fejenként 226.060 Ft perköltség megfizetésére.

[14] A Ptk. 2:9.§-ára alapított megtámadási okkal kapcsolatban rögzítette, hogy ezen anyagi jogszabályhely a cselekvőképtelenség sajátos esetét szabályozza. Eszerint – a gyermekkorúság vagy cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés nélkül is – cselekvőképtelen az a nagykorú vagy korlátozottan cselekvőképes személy, aki olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik. A cselekvőképtelenséget előidéző tudatállapot mint emberi körülmény minden külön jogcselekmény nélkül, önmagában elegendő jogi tényként idézi elő a cselekvőképtelenséget. Rögzítette ítéletének [26] bekezdésében, hogy a perben a bizonyításra szoruló tény az volt, hogy a végrendelet megtételekor az örökhagyó „*végintézkedés megtételéhez szükséges* belátási képessége teljesen hiányzott, azaz a *végrendelet kapcsán* állapotcselekvőképtelen volt.”

[15] A Ptk. 2:19.§ (1) bekezdése alapján megállapította, hogy nagykorú személy cselekvőképességének korlátozása csak jogerős bírósági ítélettel történhet és bírói ítélet hiányában önmagában a nagykorú személy belátási képességének csökkenése a semmisség jogi következmények alkalmazásához nem elegendő. Így mindaddig, amíg valamely nagykorú személyt a bíróság jogerős ítélettel cselekvőképességét korlátozó gondnokság alá nem helyezett, az polgári jogi szempontból nem tekinthető korlátozottan cselekvőképesnek, és a korlátozott cselekvőképességhez fűzött jogkövetkezmények vele szemben nem alkalmazhatóak. Ebből arra következtetett, hogy a perben annak nem volt jelentősége, hogy az örökhagyó belátási képessége bármely fokban csökkent volt-e. A belátási képessége tartós és nagy mértékű csökkenése a végrendelkező képességet – gondnokság alá helyezés hiányában – nem befolyásolja, cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezés nélkül az örökhagyó cselekvőképes, azaz végintézkedési képességgel rendelkezik.

[16] A fentiek alapján ítéletének [29] bekezdésében azt állapította meg, hogy a perben azt kellett vizsgálni, hogy „az örökhagyó *ügyei viteléhez szükséges* belátási képessége a *végintézkedés megtételekor* teljesen hiányzott-e (Ptk. 2:9.§ - állapotcselekvőképtelenség).” Ennek bizonyítása a felpereseket terhelte.

[17] A magánszakértői véleményt az elsőfokú bíróság aggályosság okán kizárta a bizonyítékok köréből, mivel a magánszakértő a vélemény elkészítése során megsértette a Pp. 303.§-ában foglalt kötelezettségeket. A felperesek indítványára kirendelt szakértő1 szakértő szakvéleményét (a továbbiakban: első perszakvélemény) szintén kizárta a bizonyítékok köréből, mert megítélése szerint a szakvélemény két egymásnak ellentmondó és egymást kizáró megállapítást tett: Az örökhagyónak az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége bizonyosan nem volt megtartott, nagy valószínűséggel akkor tartósan teljes mértékben hiányzott, de teljes bizonyossággal az sem zárható ki, hogy akkor esetleg az tartósan nagymértékben csökkent lehetett. A szóbeli kiegészítés szerint a szakértő határozott szakértői megállapítást nem tudott tenni, de nagyobb valószínűséggel hiányzott az örökhagyó belátási képessége.

[18] A felperesek indítványára kirendelt új szakértők, szakértő2 és szakértő3 egyesített szakvéleményét a szóbeli kiegészítéssel (a továbbiakban: második perszakvélemény) az elsőfokú bíróság aggálytalannak találta és ítélezésének alapjául elfogadta. Megítélése szerint a szakértők teljeskörűen értékelték az örökhagyó orvosi dokumentációját, az annak alapján feltárható adatokat, az örökhagyó megbetegedéseit, a végrendelet megelızı és követı pszichés és fizikai állapotát. Ezeket értékelve alakították ki az ellentmondástól mentes és egyértelmű szakértői véleményt. Alaptalannak tartotta az alperes aggályosságra és a szakvélemény tárgyaláson való megváltoztatására vonatkozó kifogását. Álláspontja szerint a kirendelő végzésben feltett kérdés arra irányult, hogy a végrendelet aláírásának időpontjában az örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzott-e vagy nagymértékben csökkent volt. A szakértők pedig e kérdéssel kapcsolatban nyilatkoztak úgy a tárgyaláson, hogy amennyiben nem általánosságban – amint az írásbeli szakvéleményben történt – kell véleményt formálni, hanem az adott ügylet kapcsán, a végrendelet tekintetében kell állást foglalni a beszámítási képességről, akkor az örökhagyó nem csupán nem végrendeletkezhetett volna, de adásvételi szerződést sem köthetett volna.

[19] Az elsőfokú bíróság az írásbeli szakvélemény alapján megállapította, hogy a végrendelet időpontjában – és a megelızı két évben – az örökhagyónak az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége tartósan és nagy mértékben csökkent volt. A végrendelet időpontjában már jelentıs memóriazavarral küzdött, a helyzetfelismerése és annak értékelése is sérült. A mentális hanyatlás a memória funkciókban, a rész-egész viszony felismerésében, az egységes helyzetértékelésben bizonyosan megmutatkozott, a kognitív funkciók ilyen mértékű romlása pedig összességében nem feltételez helyes ítélőképességet. A folyamat az örökhagyónál 2018-ban kezdődött és az alkalmazott kezelés ellenére folyamatosan progrediált. A szakvélemény szóbeli kiegészítése alapján megállapította, hogy az örökhagyó nem volt teljesen kiszolgáltatott, nem volt értelmi fogyatékos, de középúlyos demens volt.

[20] Kifejtette, hogy az ítélőképességet mindig a konkrét helyzetre kell vizsgálni és értelmezni, így az örökhagyó belátási képessége nagymértékben csökkent volt általánosságban, de a végrendelet megtételekor nem tudta mit csinál. Voltak olyan ügyek, melyekben elboldogult, de az „örökléssel kapcsolatos ügyben – a gondnoksághoz hasonlóan – teljesen korlátozott volt”, azaz nem volt beszámítási képessége. A perben a felpereseknek kellett kétséget kizáróan bizonyítani, hogy az állapot-cselekvőképtelenség fennállt a végrendelet megtételekor a „végrendeletkezés kapcsán”. Ehhez elegendőek voltak az általuk

rendelkezésre bocsátott bizonyítékok: az orvosi iratok és az azok alapján készült – a felperesi állítást teljesen alátámasztó – második perszakovélemény.

[21] Álláspontja szerint a belátási képesség teljes hiányának igazolására elsődlegesen a szakvélemény szolgáltatott adatot. Emellett adatok nyerhetők az orvosi iratokból, tanúvallomásokból, egyéb körülményekből, akár felvételekből (DVD) is. A felperesek tanúként csak a magánszakértő meghallgatását indítványozták. Ezt mellőzte, mert ő szakértőként járt el, valamint mivel kirekesztett szakvéleménye nem vehető figyelembe, így a szóbeli nyilatkozata sem lenne az. Mellőzte a felperesek DVD megtekintésére vonatkozó indítványát is, mivel az a végrendelet után kb. két hónappal és halál előtt 2 nappal készült, így az alkalmatlan a bizonyításra, valamint az alperes sem vitatta az örökhagyó szervezete akkori összeomlását.

[22] Az alperes tanúbizonyítási indítványait is mellőzte. Ezt azzal indokolta, hogy a Pp. 265.§ (1) bekezdése alapján a felpereseké volt a bizonyítási érdek. A perben jelentős tény ugyanis az volt, hogy az örökhagyó a végrendelet idején állapot-cselekvőképtelen volt-e, ami szakkérdés és erre kizárólag szakértő adhat választ. A szakértő is úgy nyilatkozott, hogy esetleges tanúvallomások nem befolyásolnák véleményét. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a tanúvallomások nem ronthatják le a szakvélemény megállapításait és azt nem tehetik kétségessé. Az alperes által hivatkozott kúriai döntéseket jelen ügyre nem tartotta irányadónak, mivel azok egyikében sem volt olyan szakvélemény, mely a beszámítási képességet kizárta volna és e szakvéleményt kellett volna szembe állítani a tanúvallomásokkal. A hivatkozott döntések azt a lehetőséget adják meg a bíróság számára, hogy a nem „kizáró” szakértői véleményt mérlegelje a per egyéb adataival, így a tanúvallomásokkal együtt. Jelen perben azonban egyértelmű szakvélemény áll rendelkezésre, amit tanúvallomások nem írhatnak felül.

[23] Az alperes által csatolt szakértő által készített pszichiátriai véleményt sem találta elfogadhatónak és értékelhetőnek, mert az eljárásjogi értelemben nem minősül szakvéleménynek, így legfeljebb orvosi adatként értékelhető. Ekként viszont a második perszakovélemény szerint azért nem vehető figyelembe, mert vizsgálat nem történt.

[24] Az elsőfokú bíróság jogi álláspontja szerint a belátási képesség meglétét vagy teljes hiányát nem általánosságban, valamennyi jognyilatkozatra kiterjedően, hanem a jogvita alapját képező konkrét jognyilatkozat – jelen esetben a végrendelet – tekintetében és annak keletkezési idejére nézve kell megítélni. Annak elbírálása, hogy az örökhagyó a végrendelet tételkor cselekvőképtelen volt-e, orvosszakértői szakkérdés, s a kirendelt szakértők a felperesek állítását alátámasztották. Ezen időpontra a végrendelkezési szándékot illetően a szakvélemény egyértelmű volt: az örökhagyó „végrendelkezési képessége” hiányzott, azaz „öröklési ügyekben” az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzott. Megítélése szerint noha az örökhagyó bizonyos helyzetekben (baráti társalgás, vidékre utazás) elboldogult, gondoskodott magáról, ez nem jelenti azt, hogy a „végrendelet megtételére belátási képességgel” rendelkezett. Ez fordítva is igaz, vagyis ha magáról nem is tudott volna gondoskodni, ez önmagában nem jelentené a beszámítási képesség hiányát. Utalt eseti döntésekre is (BH2004.9.413.I., Kúria Pvf.20023/2023/7., Pfv.20245/2020/6., Pfv.20149/2013/4., Pfv.20259/2019/6., Fővárosi Ítéltábla Pf.20522/2021/6.).

Fellebbezés

[25] Az alperes fellebbezésében elsődlegesen az elsőfokú ítélet megváltoztatásával a kereset elutasítását, másodlagosan annak hatályon kívül helyezését kérte. Hivatkozása szerint az örökhagyó cselekvőképtelen állapotát a tényállás okszerűtlenül és hiányosan állapította meg, a cselekvőképes állapot bizonyítására indítványozott alperesi bizonyítás lefolytatásával a tényállás módosítása és kiegészítése szükséges. Továbbá téves azon jogi álláspont és következtetés, hogy az általános cselekvőképtelen állapot hiánya ellenére végrendelkezésre képtelen állapotban volt az örökhagyó, és kétséget kizáróan nem került bizonyításra az örökhagyó cselekvőképtelen állapota.

[26] Álláspontja szerint a Pp. 276. § (2) bekezdésének és 275. § (1) bekezdésének megsértésével hivatalból, erre irányuló bizonyítási indítvány nélkül hallgatta meg az elsőfokú bíróság az érdemi tárgyalási szakban (63. sz. jkv.) idézés nélkül megjelent I. és II. r. felpereseket a szakértők jelenlétében. Ezen – alperes által vitatott – személyes előadásban foglaltakra támaszkodva, azáltal befolyásoltan egészítették ki és változtatták meg a szakértők az írásbeli szakvéleményt. E súlyos eljárási jogsértéssel került sor a perdöntő szakértői meghallgatásra.

[27] Arra is hivatkozott, hogy az elsőfokú bíróság – a felek eltérő tényelőadása ellenére – egyetlen bizonyítékot, a második perszakértői véleményt vette csupán figyelembe. Egyéb bizonyítékokat nem értékelt, illetve mellőzött. Hangsúlyozta, hogy a magánszakértői vélemény és az első perszakértői vélemény bizonyítékok köréből való kirekesztésével egyetért, azt nem kifogásolja. Az egyetlenként figyelembe vett második perszakértői vélemény ugyanakkor nem támasztotta alá a keresetet, mert írásban azt a megállapítást tette, hogy az örökhagyó ügyeinek viteléhez szükséges belátási képessége tartósan és nagy mértékben csökkent volt a végrendelet időpontjában. E megállapítást változtatta a szakvélemény a felperesek előadását követően a felperesi jogi képviselő kérdésre úgy, hogy a végrendelkezés kapcsán nem volt belátási képessége. Az így megváltoztatott szakvélemény szerinte aggályos, arra nem lehet tényállást alapozni.

[28] Ugyanakkor az elsőfokú bíróság a tényállás megállapításához szükséges egyéb bizonyítékokat nem értékelte, illetve mellőzte. Maga a végrendelet egyszerű és meg is indokolt tartalma szerint nem igényel komplex gondolkodást. Kizárt, hogy cselekvőképtelen állapot miatt ezt az örökhagyó ne tudta volna megtenni, ami a végrendeleti tanúk meghallgatásával tisztázható lett volna. A szakvélemény alapjául szolgáló orvosi iratok önmagukban a közepes fokú demenciára utaló adatokat tartalmaznak, de végrendelkezési képességre mint speciális képességre vonatkozó adat azokban nem szerepel. A szakvélemény semmilyen koherens indokát nem adja a végrendelkezési képességre vonatkozó megváltoztatott véleménynek. Szerinte szakértő ellentétes véleménye is – pusztán a mérhető vizsgálat hiányára hivatkozással – magyarázat nélkül maradt figyelmen kívül, noha azt egy pszichiáter szakorvos az örökhagyóval történt személyes találkozás és beszélgetés alapján alkotta. Ugyancsak megalapozatlanul mellőzte az elsőfokú bíróság az alperes által indítványozott tanúk meghallgatását, melyek alapján értékelhető tényállást lehetett volna megállapítani. Hangsúlyozta, önmagában attól, hogy a jogvita szakértői bizonyítást is igénylő szakkérdés eldöntését igényli, nem teszi mellőzhetővé a tanúbizonyítást. E logika alapján a műhibaperekben, szavatossági perekben, szülői felelősségi jogi perekben (stb.) is elegendő lenne tanúk nélkül csupán szakvélemény beszerzése a perdöntő lényegi kérdésre. Kiemelte,

hogy a Pp. 236. § (1) bekezdése és 279. § (1) bekezdése szerinti szabad bizonyítás elve és a bizonyítékok egybevetése kifejezett törvényi kíváncsalom, amely jogász feladat; így adott esetben a tanúvallomások alapján a tényállás megállapítása, a szakvéleménnyel való összevetése a bíróságnak (is) feladata.

[29] Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság anyagi jogilag tévesen értelmezte, alkalmazta a Ptk. 2:9. § szerinti állapot-cselekvőképtelenség jogintézményét és alkotta meg e körben – a jogszabályhelyet többlettartalommal kitöltő – „végrendelkezési képesség” jogilag nem létező fogalmát. A normaszöveg általános cselekvőképtelenség kifejezést használ, nem pedig végrendelkezési képességet. Ha ilyen jogilag létezne e körben, akkor lennie kellene pl. ajándékozási, fellebbezési, váltókezesességi vagy elővásárlási jog-gyakorlási (stb.) képességnek is, melyeknek más-más ismérvei vannak – orvosilag is. Ezesetben az adott végrendelet vagy más jogügylet komplexitását, az ahhoz szükséges belátási képességet is vizsgálni kellene, ami jogalkalmazási szempontból is problémás lenne. A jogalkotó azonban tudatosan általánosan és általános cselekvőképtelen állapotot fogalmaz meg. Ebből következően a végrendelet érvényességéhez nem törvényi feltétel a végrendelkezési képesség megléte, hanem a cselekvőképtelen állapot hiánya kell az érvényességhez. Hangsúlyozta, hogy a szakvélemény kimondta: az örökhagyónak nem hiányzott az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége, míg a szakvélemény szerinti végrendelkezési képesség hiánya az irányadó jogszabály alapján jogilag nem értelmezhető, mivel ilyen képesség jogilag e körben nem létezik. Az állapot-cselekvőképtelenség ugyanis nem a konkrét jogügyletre vonatkozik, hanem az általános cselekvőképtelenséget, az ügyek viteléhez szükséges belátási képesség teljes hiányát jelenti. Tény, hogy e kérdést a végrendelet tekintetében kell vizsgálni, de téves azon megközelítés, hogy itt nem az általános cselekvőképtelenséget kell vizsgálni, hanem mintegy a gondnoksági perekhez hasonlóan az adott „ügycsoport”, jelen esetben az öröklési ügyek körében kell állást foglalni.

[30] Véleménye szerint a rendelkezésre álló bizonyítékokból sem vonható le az elsőfokú bíróság által levont jogi következtetés. Ugyanis a második perszakvélemény azt állapítja meg, hogy az örökhagyónak nagy mértékben csökkent volt az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége, azaz nem hiányzott. A szakvélemény kiegészítés szerint pedig nem volt végrendelkezési képessége, ami jogilag nem létező és nem releváns. Így az elsőfokú bíróságnak a szakvélemény releváns és jogilag értelmezhető megállapításai alapján kellett volna a tényállást megállapítani és a keresetet elutasítani. Esetleg a szakvéleményt aggályosnak kellett volna nyilvánítani és felperesi indítványra újabb szakértőt kirendelni. Utóbbi esetben az ítéletet hatályon kívül kell helyezni vagy az ítéltáblának kell a szükséges további bizonyítást fogantatosítani.

[31] Sérelmezte az alperes által felajánlott tanúbizonyítás mellőzését is. Véleménye szerint az ítéleti bizonyossághoz szükséges tényállás megállapításához nem elegendő egy, az örökhagyóval soha nem is találkozott szakértő véleménye. Ehhez a végrendeletben közreműködő és a kérdéses időszakban az örökhagyóval érintkező tanúk meghallgatására is szükség lett volna. Ennek mellőzésével az elsőfokú bíróság elzárta az alperest a bizonyítási lehetőségétől. Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság ítéletében hivatkozott eseti döntések is a tanúvallomások beszerzésének szükségességét támasztják alá. Mind a Kúria Pfv.20.149/2013/4., mind Pfv.20.259/2019/6. számú határozata a tanúk vallomása alapján foglalt állást a kérdésben. Míg a Pfv.20.023/2023/7. számú határozatában arra mutatott rá, hogy az állapot-cselekvőképtelenséget megállapítani csak akkor lehet, ha az minden kétséget kizáróan bizonyított és abban a perben is tanúmeghallgatások történtek. Álláspontja szerint

szakértő véleményének tartalma minimum kétséget ébresztő volt a perszakértői véleményt illetően. A Pfv.20.245/2020/6. számú ítélet lényege szerint is a tanúk vallomásaival összhangban álló szakvélemény, a bizonyítás során feltárt körülmények, különösen a végrendelet készítésének körülményei szolgálhatnak döntési alapul. Hangsúlyozta, hogy – az elsőfokú eljárásban is hivatkozott és figyelmen kívül hagyott – töretlen bírói gyakorlat szerint az állapot-cselekvőképtelenség teljes cselekvőképtelen állapot jelent, amely valamennyi körülmény és ezekkel összhangban álló szakvélemény kétséget kizáró alapulvételével állapítható meg.

Fellebbezési ellenkérelem

[32] A felperesek az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérték.

[33] Álláspontjuk szerint az elsőfokú bíróság a szükséges és elegendő mértékű bizonyítás anyagának helyes értékelésével helytálló döntést hozott. Az I-II. r. felperesek érdemi szakban való személyes meghallgatása szerintük nem volt jogszabálysértő, mivel a Pp. 230. § (1) bekezdése alapján a bíróság azt az eljárás bármely szakaszában hivatalból elrendelheti. Továbbá a személyes meghallgatás – a Pp. 268. §-ából is kitűnően – nem minősül bizonyításnak és a személyes nyilatkozat nem is bizonyítási eszköz. A tanúbizonyítás mellőzése is megfelel a jogszabályoknak és a bírói gyakorlatnak, annak indokát is adta az ítélet. Helyesen állapította meg ugyanis az elsőfokú bíróság, hogy a perben a bizonyítandó tény szakkérdés volt, e körben a Pp. vonatkozó előírása szerint tanúbizonyításnak nincs helye, e tény csak szakértővel bizonyítható. A szakértőknek feltett kérdések a Pp. 308. § (2) bekezdésének, míg az írásbeli szakvélemény szóbeli kiegészítése érdekében a meghallgatásuk is a Pp. 313. §-ának megfelelő volt. Ott új kérdés sem merült fel, hanem csak egyértelműsítették a véleményüket a perbeli jognyilatkozat tekintetében. Erre tekintettel a szakvélemény nem volt sem aggályos és mellőzésének a Pp. 316. § (1) bekezdésében felsorolt esetei nem álltak fenn. E szakvéleményből pedig az elsőfokú bíróság a helyes következtetést vont le, így ítélete érdemben helyes.

Az ítéltábla döntése és indokai

[34] A fellebbezés alapos.

[35] Az ítéltábla az elsőfokú ítéletet a Pp. 370. § (1) bekezdése alapján a fellebbezési kérelem, ellenkérelem keretei, azok korlátai – ideértve a fellebbezés indokait is – között bírálta felül. Rögzíti, hogy a fellebbezési tárgyaláson a Pp. 370. § (3) bekezdése alapján a fellebbezésben nem hivatkozott, a magánszakvélemény kirekesztésével kapcsolatos eljárási szabálysértésről tájékoztatta a feleket, ám a fellebbező alperes annak figyelembevételét nem kérte. A felek egyező első- és másodfokú nyilatkozata szerint sem a magánszakvéleményre, sem az első perszakvéleményre bizonyítékként nem kívántak hivatkozni, a jogvita elbírálását a kiegészített második perszakvélemény figyelembevételével kérték.

[36] A fentiekre tekintettel az ítéltáblának az elsőfokú bíróság által alapul vett bizonyítékok, nevezetesen az orvosi iratok és a kiegészített második perszakvélemény alapján

kellett a fellebbezésben felhozott indokok tükrében arról dönteni, hogy a rendelkezésre álló peranyag alapján a jogvita érdemben eldönthető-e és az elsőfokú ítélet érdemben helytálló-e, avagy további szakértői, illetve tanúbizonyítás érdekében a Pp. 381. §-a vagy 384. § (2) bekezdés b) pontja alapján annak hatályon kívül helyezése indokolt.

[37] Alapítvánnyal hivatkozott a fellebbezés a második perszakvélemény vonatkozásában eljárási szabálysértésekre. Az I-II. r. felperesek személyes meghallgatásának foganatosítását – amint arra a felperesek is helyesen utaltak – a Pp. 230. § (1) bekezdése lehetővé teszi a bíróság számára hivatalból, az eljárás bármely szakaszában, és ez nem minősül bizonyításnak sem. A Pp. 312. § (1) bekezdése pedig a szakértőt kifejezetten feljogosítja, hogy a tárgyaláson vagy egyébként a bizonyításfelvételnél jelen legyen, a felekhez és közreműködőkhöz kérdések feltevését is indítványozza. Továbbá a Pp. 162. § (1) bekezdése alapján a szakértő az iratokat is megismerheti, így a felek esetleges korábbi meghallgatásának anyagát is jogosult lett volt megismerni, sőt véleményét a peranyag figyelembevételével elkészíteni. A személyes meghallgatás szakértők jelenlétében való foganatosítása tehát nem volt jogszabálysértő, és ez a szakvélemény aggályosságát sem eredményezi.

[38] Ugyancsak megalapozatlannak tartotta az ítéltábla azt a fellebbezési hivatkozást, hogy a szakvélemény amiatt minősülne aggályosnak, mert a szakértők a szakvéleményt megváltoztatták és ez a személyes meghallgatás hatására történt. Az írásbeli szakvéleményt a szakértők az orvosi iratokra alapították és az MMSE teszt, Órateszt vizsgálati eredményeivel támasztották alá. szakértő5 pszichiátriai véleményét ezzel összhangban épp a vizsgálat, tesztek dokumentációja hiányában nem tudták használni, csupán – a betegség e fázisában nem kizárt – konvenciókat tartó viselkedés és nyitott érdeklődő magatartás leírásának értékelték. A 49. sorszámú kirendelő végzés azt a kérdést tette fel nekik, hogy a végrendelet időpontjában az örökhagyónak az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzott-e, avagy tartósan és nagy mértékben csökkent volt-e. E kérdésre – az orvosi iratok alapján – a szakértők határozott és indokolt írásbeli véleménye az volt, hogy tartósan és nagy mértékben csökkent volt az örökhagyónak az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége a végrendelet időpontjában. Ezen írásbeli véleményüket a szóbeli kiegészítésen (63. sz. jegyzőkönyv 5-6. oldal) is határozottan fenntartották, azt bírói, felperesi és alperesi kérdésre háromszor is megerősítették. E kérdésre adott e válaszon belül részletezték tovább véleményüket bírói és felperesi kérdésre abból a szempontból, hogy korlátozott belátási képessége – a gondnoksági perek mintájára – az örökléssel kapcsolatos ügyekre kiterjedt-e. E körben is megismételték, hogy a belátási képessége általánosságban nagy mértékben csökkent volt, és e megállapítást egészítették ki *ezen belül* akként, hogy *öröklési ügyekben* az „teljes mértékben korlátozott” volt, örökléssel kapcsolatban nem volt belátási képessége; a végrendelet komplexitásától függetlenül. E véleményüket is alapvetően a vizsgálati eredményekre, az órateszt eredményére alapították, mely szerint az örökhagyó mentális betegsége a kognitív képességek közül elsősorban a számok, számolás területét érintette. A felperesek személyes meghallgatásán elhangzottakat csupán e véleményük *megerősítéseként* értékelték. Az viszont nem a szakvélemény aggályossága körébe esik, hogy a szakértők e megállapításainak, a számukra feltett kérdéseknek és arra adott válaszoknak van-e jogi relevanciája és a jogvita eldöntését mennyiben, miként befolyásolja. Ez ugyanis anyagi jogi kérdés.

[39] A jogvita eldöntése alapjául szolgáló Ptk. 2:9. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés jogértelmezését és annak gyakorlati alkalmazását illetően viszont az ítéltábla

maradéktalanul egyetértett az alperes fellebbezésében részletesen kifejtett álláspontjával, erre ehelyütt csupán visszautal. Egyben helytelennek tartotta e körben az elsőfokú bíróság jogi álláspontját és ebből fakadó téves jogi következtetését a végrendelet semmiségére vonatkozóan.

[40] Az elsőfokú bíróság előjáróban ítéletében helyesen fejtette ki az alkalmazandó anyagi jogszabályi rendelkezés jogi értelmezését és azt is, hogy mit kell vizsgálnia, mi a bizonyítandó tény: nevezetesen az örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képessége hiányának teljes ítéleti bizonyossággal való megállapítása. Az sem volt kétséges, hogy ezt a felpereseknek kellett bizonyítani. Ehhez képest ítéletében később tévesen helyezkedett arra a jogi álláspontra, hogy a belátási képesség meglétét vagy teljes hiányát nem általánosságban, hanem a konkrét jognyilatkozat tartalma – jelen esetben a végrendelet – tekintetében kell vizsgálni. Ezáltal egyben helytelenül szűkítette le a bizonyítandó tény a cselekvőképtelen állapot, azaz az ügyek viteléhez szükséges belátási képesség hiánya helyett a „végrendelkezési képesség” hiányára, az öröklési ügyekben való belátási képesség hiányára. E jogi megközelítéssel ugyanis lényegében kiterjesztette a Ptk. 2:19. §-a szerinti – jogerős bírósági ítélethez kötött – nagy mértékben csökkent belátási képesség esetén alkalmazható és egyes ügycsoportokra (pl. öröklési ügyekre) kiterjedő, cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság jogintézményének hatálya alá eső helyzetre a Ptk. 2:9. § (1) bekezdése szerinti állapot-cselekvőképtelenséget. Az irányadó és töretlen bíró gyakorlat szerint azonban a Ptk. 2:9. § (1) bekezdése szerinti cselekvőképtelen állapot csak akkor állapítható meg – gondnokság alá helyező bírói ítélet hiányában – cselekvőképesnek tekintendő személy jognyilatkozata tekintetében, ha a jognyilatkozat megtételekor az *ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel egyáltalán nem rendelkezett* (Kúria Pfv. 21.040/2022/15., Pfv.20.816/2021/5., Pfv. 20.271/2019/7.).

[41] Arra is alapvetően helyesen hivatkozott az alperes, hogy gondnokság alá helyezés hiányában az állapot-cselekvőképtelenség csak széleskörű és kétséget kizáró bizonyítás eredményeként állapítható meg. Nem helytálló az elsőfokú bíróság azon álláspontja, hogy a perben eldöntendő tény olyan szakkérdés, amelyre kizárólag szakértő adhat választ és orvosszakértői kérdés annak „elbírálása”, hogy az örökhagyó a végrendelet tételekor cselekvőképtelen volt-e. Tény, hogy e tárgyú perekben e kérdés megítélése többnyire szakértői bizonyítást is igényel, és a szakvélemény általában jelentős súlyú bizonyíték. Ám a cselekvőképtelenség elbírálása a bíróságra tartozó jogkérdés, mely az állandó bírói gyakorlat alapján ugyan elmeorvosi szakkérdést hordoz, de csak széleskörű bizonyítás lefolytatásával és a bizonyítékok – orvosi dokumentáció, tanúvallomások, a jognyilatkozat keletkezésének körülményeit feltáró bizonyítékok – együttes bírói értékelésének kétséget kizáró eredményeként állapítható meg a belátási képesség teljes hiánya (Kúria Pfv.21.040/2022/15., Pfv.20.245/2020/6., Pfv.20.257/2017/6.); különösen ha – mint jelen esetben – az örökhagyó személyes perbeli szakértői vizsgálatára már nincs lehetőség (BH1996. 465.).

[42] Amint arra a Pfv.21.040/2022/5. számú ítéletének [39] bekezdésében a Kúria is rámutat: „A jognyilatkozat, így egy szerződés semmisségének a megállapítására ezen jogszabályi rendelkezés esetében akkor van mód, ha a törvény alapján - gondnokság alá helyező bírói ítélet hiányában - cselekvőképesnek tekintendő személy a jognyilatkozat megtételekor valamely oknál fogva olyan állapotban volt, hogy az *ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel egyáltalán nem rendelkezett* (Kúria Pfv.20.796/2022/8.). A gondnokság alá helyezés nélküli cselekvőképtelen állapotnak az elfogadásához *széles körű bizonyítási eljárást kell lefolytatni* (BH1996. 465.), és a bíróságnak a bizonyítás eredményét értékelve

kell állást foglalnia arról, hogy a jognyilatkozat megtételekor a félnek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége valóban teljesen hiányzott-e, hiszen, *ha a belátási képessége korlátozottan is, de fennállt, a jognyilatkozat semmissége a Ptk. 2:9. § (1) bekezdése alapján nem állapítható meg. A belátási képesség hiányának vagy fennállásának a megállapítása nem szakkérdés*, bár ilyen esetekben a szakértői bizonyítás felvétele általában nem nélkülözhető, de nem ez az egyetlen és kizárólagos bizonyítási mód. A cselekvőképtelen állapottal összefüggésben az elmebeli állapot, szellemi képesség szintjének megítélése szakértői, az említett körülmények mindennapi életvitelre és a belátási képességre gyakorolt hatásának a mikénti megítélése viszont jogászai szakismereteket igényel. (BH2002. 6., Kúria Pfv.20.257/2017/6.)”

[43] Mindezen szempontokra tekintettel az ítéltábla kiemeli, hogy kereset alaposágához a belátási képesség teljes hiányának az ítéleti bizonyossággal való megállapítása volt szükséges. A bizonyító félnek minősülő felperesek állításukat kizárólag az orvosi iratokkal és szakvéleménnyel kívánták bizonyítani, mely az örökhagyó személyes perbeli vizsgálata nélkül csupán orvosi dokumentáción alapul. A bíróságnak – a Pp. 4. § (2) bekezdésében és 265. § (1) bekezdésében rögzített rendelkezési elvre és bizonyítási érdekre vonatkozó alapvető szabályai szerint – nem feladata a jogi képviselővel eljáró, bizonyítási terhével tisztában lévő fél számára a felajánlott bizonyítás alkalmassága és elégsége tekintetében a per során állást foglalni, további bizonyításra felhívni; a bizonyítékok értékelése az ítélet indoklására tartozik.

[44] Az ítéltábla megállapította, hogy a rendelkezésre bocsátott bizonyíték, az önmagában aggálytalan második perszakvélemény azonban e bizonyítandó tény nem támasztja alá: az az ügyek viteléhez szükséges belátási képesség hiányát kifejezetten cáfolja, míg az öröklési ügyekre kiterjedő korlátozott cselekvőképesség, a „végintézkedési képesség” vizsgálatának nem volt jogi jelentősége az alkalmazandó anyagi jogi rendelkezés körében, és nem volt elegendő ahhoz, hogy a kereset alaposnak minősüljön. A perben annak volt jelentősége és azt kellett volna igazolni, hogy az örökhagyó belátási képessége teljes mértékben hiányzott. Erre a szakvélemény tartalmánál fogva nem alkalmas. Így az ítéltábla nem tartotta megalapozottnak ez alapján az elsőfokú bíróság által levont jogkövetkeztetést.

[45] A mellőzött alperesi tanúbizonyítási indítványokat illetően az ítéltábla ugyan a fent kifejtettek szerint alapvetően egyetértett azzal, hogy széleskörű bizonyítás szükséges és az e tárgyú perekben általában nem elegendő pusztán a szakértői bizonyítás, különösen ha a perszakértő által az érintett személy vizsgálatára sem kerülhetett sor. Ám a bizonyítási teher a fentiek alapján a felpereseken volt és a releváns bizonyítás tárgya az a tény volt, hogy az örökhagyó belátási képessége hiányzott. Az alperesi indítványok azonban nem erre, hanem annak megléte igazolására irányultak; lényegében ellenbizonyítást ajánlottak fel. Az alperesnek azonban a fentiekre tekintettel ezek után továbbra sem volt mit bizonyítania. Ugyanis a szakvélemény jogilag releváns tartalma sem támasztotta alá a felperes által bizonyítandó tény (belátási képesség teljes hiányát), és a felperes ezt alátámasztó egyéb bizonyítékot sem bocsátott rendelkezésre a perben. Emiatt e peradatok és bizonyítási anyag mellett az ítéltábla a tanúbizonyítás lefolytatását nem látta szükségesnek.

[46] Mindezek alapján az ítéltábla a fellebbezésben hivatkozott indokok alapján további bizonyítás lefolytatását nem tartotta szükségesnek, a rendelkezésre álló peranyag

alapján a kereset megalapozottságának kérdése eldönthető volt. Ezért az érdemben téves elsőfokú ítéletet a Pp. 383. § (2) bekezdése alapján megváltoztatta és a kereset elutasította.

[47] A perköltséget illetően rögzíti az ítéltábla, hogy a pertárgyérték az egyes felpereseknek a 2019-es végrendeletben személyenként juttatott vagyonelemek hagyatéki összértékének megfelelő 38.485.000, - Ft volt. Ennek az I., IV. és V. r. felperesre jutó része 9-9 %-ot, a II. r. felperesé 72 %-ot és a III. r. felperesé 1 %-ot tesz ki. A jogerős ítélet alapján a felperesek pervesztesek, ezért a Pp. 83. § (1) bekezdése alapján kötelesek az alperes első- és másodfokú perköltségét megtéríteni a Pp. 87. § (2) bekezdése szerint perbeli érdekeltségük arányában, valamint a Pp. 83. § (5) bekezdése alapján az ő terhükön marad saját perköltségük. Az alperes által az ügyvédi képviseletével felmerült és a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 2. § (1) bekezdés a) pontja alapján a csatolt ügyvédi megbízási szerződésben foglaltak szerint felszámított perköltséget az ítéltábla bruttó 4.495.800,- Ft-ban határozta meg, amely az első- és másodfokú eljárásra kikötött összesen 2.940.000,- Ft + Áfa (bruttó 3.733.800,- Ft), és az első- és másodfokú, összesen 4 tárgyalásra járó 600.000,- Ft + Áfa (bruttó 762.000,- Ft) megbízási díj összegéből tevődik össze. A másodfokon pervesztes felperesek a fellebbező alperes számára engedélyezett részleges költségfeljegyzési jog folytán feljegyzett 2.500.000, - Ft fellebbezési illetéket a Pp. 102. § (1) bekezdése alapján kötelesek megfizetni az államnak perbeli érdekeltségük arányában.

[48] Az államnak fizetendő feljegyzett illetéket az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 78. § (4) bekezdése alapján külön további felhívás nélkül az ítéltábla e jogerős ítéletének meghozatala napjától számított 60. napig, mint az esedékesség napjáig kell megfizetni a megjelölt számlára és adatokkal.

Győr, 2024. szeptember 25.

Dr. Maurer Ádám sk.
sk.

Dr. Zsitva Ágnes sk.

Dr. Sarmon Hedvig

a tanács elnöke

előadó bíró

bíró